person (that is why I have chosen drama of Jobo's, trying to show that if having no mater with foundation questions – suffering, guilt, struggle, death – person is lost in the world, has no connection with it); 4) accidental law – it arises when transgression appears, as well all the procedural subjects arises (judge, defense attorney, litigation parties, witness and so on), further more, this law is accidental for another one reason – all those, who steps in to the procedures – are person too – with all of theirs imperfection.

Trying to pint point how implementation of justice is being inflicted by the individual pluralism, I thought up the state, called Nemu. In this state justice is being implemented by three judges – Algis, Dalgis, Shepetys. All these three, are completely wise to be the judges of Nemu Court, but as well completely different to bring enough interest in the discussion. I understand, that all of the affairs, that has matter for the legal procedures, can not be physically stressed, so I concentrated on those: 1) formation of the Court (with many inner elements); 2) model of the discretion; 3) modus of the just decision; 4) all other "N" affairs – legal and extra legal: political preferences, turns in statutory law, model of finding the decision and so on.

DEMOKRATINĖS VERTYBĖS VIDURAMŽIŲ BAŽNYČIOJE

Aušra Banevičiūtė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto I kursas
Tel. +370 678 28272
El. paštas ausra.baneviciute@yahoo.com

Pagrindinės sąvokos: korporacinė teisė, suverenitetas, dualizmas, bažnytinis konstitucionalizmas

Santrauka

Šiame darbe trumpai apžvelgiami pamatiniai demokratijos atsiradimo ir įsitvirtinimo šaltiniai ir kokią reikšmę joms įsigalėti turi bažnytinės, arba dar kitaip vadinamos kanonų, teisės demokratinės nuostatos ir vertybės. Remiantis šiuolaikine demokratija, straipsnyje pabrėžiama, kad jos struktūros daug ką perėmė iš krikščionybės. Taip pat nurodama, kad ji, būdama sekuliarizuotas krikščionių bažnyčios struktūros variantas, yra perėmusi krikščioniškuosius turinius ir kodus. Nors modernioji demokratija kilo krikščioniškajame pasaulyje, kultūriškai ir istoriškai susi-

jusi su krikščionybe, tačiau ji galutinai susiformavo atmetusi krikščioniškąjį pasaulėvaizdį, pateikusi kitokias vertybes, nekrikščionišką požiūrį į žmogų ir jo galutinius tikslus. Krikščionybė ir moderni demokratija teikia skirtingus atramos taškus priimant asmeniškai svarbius ir politiškai reikšmingus sprendimus, vertinant žmogų bei jo vietą pasaulyje. Remiantis vertybių lygmeniu, krikščionybė yra vienintelė atsvara demokratijai, nes riboja polinkį į įstatymą įsprausti visa, kas sietina su iki galo neracionalizuojamu žmogaus asmeniu. Ji pateikia būdą spręsti tipiškai demokratinius moralinius konfliktus. Demokratija, kurioje esama įstatymų ir dvasios sintezės, pati siekia būti dvasios reprezentuotoja ir save pateikia kaip asmeniškai vertingą „vertybę“ ir sukuria į įstatymus telpančią moralę.

ĮŽANGA

Norint atskleisti bažnytinės teisės ir demokratijos vertybių santykį, pirmiausiai reikėtų pabrėžti, kad su krikščionybe atsiradusi kanonų teisė yra laikoma viena iš svarbiausių demokratijos atmainų. Bažnyčia, būdama suvereni institucija, turi savo kanonų teisę, pagal kurią reguliuoja Bažnyčios gyvenimą ir konstitucinę sąrangą, apima bažnyčios subjektų ir narių tarpusavio santykius ir įstatymų leidėjo paskelbtas žmogiškas teisės normas. Galima teigti, kad kanonų teisės objektas – dieviškoji teisė, kuri yra paremta dekalogu, – siejasi su demokratijos pagrindine nuostata – tautos valios pasireiškimu valstybiniame gyvenime.

KANONŲ TEISĖ – PIRMOJI MODERNI TEISĖS SISTEMA

Bažnytinė teisė paprastai laikoma viena iš svarbiausių nevalstybinės teisės apraiškų. H. Bermanas teigia, kad kanonų teisė yra laikytina pirmąja modernia teisės sistema. Naujoji kanonų teisės sistema [2, p. 300], sukurta XI ir XII a., apėmė tik tuos teisinius santykius, kurie priklausė Bažnyčios, kaip korporacinio teisinio darinio, jurisdikcijai. Kiti teisiniai santykiai priklausė atitinkamoms, viena su kita iš dalies sutampančioms įvairių pasaulietinių politijų jurisdikcijoms. Teisės sistemų, egzistuojančių bendroje teisėtvarkoje, pliuralizmas buvo esmingas struktūrinis kiekvienos sistemos elementas. Kadangi nė viena iš kartu egzistuojančių teisės sistemų nepretendavo būti visa apimanti ir visagalė, kiekvienai reikėjo sukurti savus konstitucinius kriterijus, apibrėžiančius suvereniteto vietą ir ribas, tokio suvereniteto ribose paskirstančius vyriausybės įgaliojimus ir nustatančias svarbiausias narių teises ir pareigas. Kanonų teisės sistemoje šitie konstituciniai kriterijai pirmiausia buvo išreikšti korporacijų teisės terminais, o korporacijų teisė apėmė ir korporacijos jurisdikcijos teisę, kuriai buvo pavaldžios tam tikros asmenų klasės ir tam tikri reikalai. Derinamieji, arba struktūriniai, kanonų teisės elementai [2, p. 276–277], lėmę tai, kad ji tapo nepriklausoma, vientisa ir besivystančia sistema, iš dalies buvo kilę iš bažnyčios konstitucijos, kuri čia vartojama moderniąja prasme ir žymi suvereniteto vietą ir ribas, valdančiųjų asmenų atrankos procesą, įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžių išsidėstymą, vyriausybės valdžios apimtį bei valdinių pamatines teises ir parei-

gas. Iš bažnytinės konstitucinės teisės sistemos pamažu išsiskyrė ir palyginti nuoseklios materialių normų, priklausančių kitoms teisės sritims, visumos. Štai, pavyzdžiui, iš bažnytinės sakramentų jurisdikcijos laipsniškai [2, p. 300–301] susiformavo teisės, reguliuojančios santuoką, visuma; iš bažnytinės testamentų jurisdikcijos susiformavo teisės, reguliuojančios paveldėjimą, visuma; iš bažnytinės beneficijų jurisdikcijos atsirado teisės, reguliuojančios nuosavybę, visuma; iš bažnytinės priesaikų jurisdikcijos – teisės, reguliuojančios sutartis, ir iš bažnytinės nuodėmių jurisdikcijos – teisės, reguliuojančios nusikaltimus ir deliktus, visuma. Kartu su šiais penkiais jurisdikcijos tipais susiformavo teisinės procedūros normų visuma.

BAŽNYTINĖS VALDŽIOS STRUKTŪRA

Kanonų teisė, remdamasi Grigaliaus reforma [2, p. 276–288] XII a. pabaigoje ir XIII a. aukščiausiąją bažnytinę valdžią (*imperium*) priskyrė popiežiui, kuriam priklausė aukščiausioji įstatymų leidėjo, aukščiausioji administratoriaus, aukščiausioji teisėjo ir šventųjų kanonizavimo jurisdikcija. Popiežiaus aukščiausios ir visiškos jurisdikcijos teisės reiškė, kad jų prigimtis yra teisinė. Jurisdikcija buvo įgaliojimas, kurį suteikdavo bažnyčia kaip korporacinis teisinis darinys. Tai buvo įgaliojimas valdyti, remiantis teise- „sakyti teisę“ teisės nustatytose ribose. Popiežių absoliutizmą esmingai apribodavo ne tik rinkimų principas, bet ir pats bažnytinės valdžios sistemos sudėtingumas. Nors įstatymų leidyba buvo išimtinė popiežių prerogatyva, vis dėlto XII ir XIII a. popiežiai jautė poreikį periodiškai šaukti visuotinius bažnyčios susirinkimus, jiems padedančius leisti ir kurti įstatymus. Tie susirinkimai ir buvo pirmosios Europos įstatymų leidžiamosios institucijos. Popiežiai sukūrė labai efektyviai veikiančią biurokratiją, sudarytą iš įvairių sričių specialistų.

Nors visa bažnytinė valdžia [2, p. 286] galiausiai pateko į popiežių rankas, popiežiaus autokratiją ribojo tai, kad aukščiausiojo rango biurokratijai buvo būdingas funkcijų pasidalijimas, ir tai, kad bažnytinė valdžia kaip visuma buvo hierarchinė. Žinoma, šitie apribojimai neturi nieko bendro su moderniosiomis valdžių pasidalijimo ir federalizmo sampratomis. Tačiau tai buvo svarbūs veiksniai varžantys absoliutizmą ir mažų mažiausiai ugdantys tuos valdymo įgūdžius ir tas valdymo tradicijas, kurių popiežiai dažniausiai buvo nelinkę nepaisyti. Taip buvo sukurta formali, teisinė, biurokratinė struktūra – visiškai naujas dalykas germanų Europoje. Atsirado sudėtingi vidiniai organizaciniai ryšiai, visiškai nepanašūs į gentines, feodalines institucijas ir net į ankstesnes Bizantijos ir frankų imperines institucijas. Pats šios struktūros sudėtingumas ir unikalumas buvo konstitucinių principų šaltinis. Bažnytinio valdymo konstitucionalizmą visų pirma skatino pačios bažnytinės valdžios srities apribojimas. Šį apribojimą iš dalies lėmė bažnytinės ir pasaulietinės valdžių dualizmas, o iš dalies pasaulietinės valdžios priešinimasis bažnyčios piktnaudžiavimams ir nesaikingoms pretenzijoms. Pati bažnytinės ir pasaulietinės valdžių perskyra buvo pats svarbiausias konstitucinis principas, persmelkęs visą kanonų teisės sistemą.

KORPORACIJOS TEISĖ – PAMATINIS KANONŲ TEISĖS KONSTITUCINIS PRINCIPAS

Valdžios ir autoriteto jurisdikcijos apribojimų principas buvo pamatinis konstitucinis principas, grindžiantis naują XI a. pabaigos XII a. sistemą, veikiančią kaip korporacijų teisė. Nepaisant to, kad vyravo stipri popiežių valdžios centralizacijos tendencija, bažnyčia kaip visuma, neatsilikdama nuo pasaulietinių valstybių, tam tikra prasme liko pusiau autonomiškų junginių federacija, daugybės didesnių ar mažesnių korporacinių darinių sąjunga, besinaudojanti esmingomis savivaldos teisėmis. Korporacijų teisės visuma, susiformavusi Romos katalikų bažnyčioje, gali būti apibūdinta kaip kanonų teisės sistemos posistemis. Ji esmingai skyrėsi nuo tos romėnų korporacijos teisės, kuri buvo išdėstyta Justiniano tekstuose. Pirmiausiai [2, p. 292–293] bažnyčia atmetė tą romėnų teisės nuostatą, pagal kurią tik kolegijos, imperatoriaus pripažintos kaip korporacijos, gali turėti korporacijų privilegijas ir teises. Pagal kanonų teisę, kiekviena asmenų grupė, turinti reikiamą struktūrą ir tikslą, sudaro korporaciją, neturėdama specialaus aukštesnės valdžios leidimo. Antra, bažnyčia atmetė nuostatą, pagal kurią tik viešoji korporacija gali kurti naują teisę, skirtą jos nariams, ar turėti jų atžvilgiu teisminę valdžią. Priešingai, pagal kanonų teisę, bet kokia korporacija savo narių atžvilgiu gali turėti įstatymų leidžiamąją ir teisminę jurisdikciją. Trečia, bažnyčia atmetė romėnų nuostatą, pagal kurią korporacija gali veikti tik per savo atstovus, o ne per savo narių susirinkimą. Kanonų teisė reikalavo, kad įvairiomis situacijomis duotų sutikimą korporacijos nariai. Ketvirta, bažnyčia atmetė romėnų maksimą – kas priklauso korporacijai, nepriklauso jos nariams. Pagal kanonų teisę, korporacijos turtas yra bendra jos narių nuosavybė, ir korporacija gali apmokestinti savo narius, jei negali kitaip išmokėti skolos.

Atrodo, kad šios ir kitokios kanonų teisės normos bei sąvokos atspindi germaniškus korporacijos kaip draugijos, pasižyminčios grupiniu asmeniškumu ir grupine valia, vaizdinius, priešingai romėniškam korporacijos kaip „instituto“, kurio tapatybė sukurta aukštesnės politinės valdžios, vaizdiniui. Taip išsiskyrė trys skirtingos teisės sritys: teisė, visų pirma priklausanti korporacijai, teisė, priklausanti atskiriems nariams ir pareigūnams, ir bendra korporacijos ir atskiro nario ar pareigūno teisė.

IŠVADOS

Žvelgiant į demokratiją iš krikščioniškųjų pozicijų, dabar ji matoma kaip tam tikrą tradiciją turinti įstatymo forma. Kartais net tvirtinama, esą demokratas yra žmogus, išaugęs iš krikščioniškųjų marškinių, tad krikščionybė demokratijai yra lyg ir praėjęs etapas. Demokratija turi nemaža tų pačių sąvokų kaip ir krikščionybė. Tačiau abiem svarbios laisvė, lygybė, rūpinimasis asmeniu, visuotinis įstatymo galiojimas teikia skirtingus turinius. Krikščionis, besirūpindamas dvasios ir įstatymo suderinamumu, derinsis ir prie demokratijos, tiek, kiek ji kaip įstatymas neperžengia šių ribų ir nepretenduoja nusavinti visų dvasinių turinių. Bažnyčia suvokia, kad demokratijos kelias, viena vertus, geriausiai išreiškia tiesioginį piliečių dalyvavimą priimant politinius sprendimus, bet kita vertus, galimas tik tiek, kiek remiasi teisinga asmens samprata. Demokratijos struktūrą, į kurią remiasi

šiuolaikinė valstybė, būtų gana silpna, jei savo pamatu nepasirinktų asmens centriškumo. Juk asmens teisių saugojimas yra būtina tiek pavienių, tiek bendro piliečių veiklaus dalyvavimo valstybės gyvenime ir jį valdant. Krikščionybė yra demokratijos vidinio konflikto vertybių atžvilgiu šaltinis. Tačiau konfliktiškumas yra pačios demokratijos, save tobulinančios kompromiso keliu, esmė. Šiuo atžvilgiu krikščionybė demokratijai yra svarbi ir vertinga kaip nuolatinis akstinas veikti ir derinti vertybinius interesus. Gindama žmogaus asmeniškumą, krikščionybė paradoksaliu būdu palaiko ir pačios demokratijos dvasią. Tuos pačius reikalavimus – teisingumo, pamatinės lygybės, žmogaus teisių ir orumo – kelia ir krikščionybė, tiktai nuosekliau ir įsakmiau. Demokratija negali atmesti ją užauginusių vertybių, išsižadėti krikščioniškosios moralės reikalavimų ir likti pačia savimi – tikrąją žmogaus vertę ir jo pašaukimą užtikrinančia santvarka. Tokios pamatinės krikščioniškosios demokratijos vertybės – subsidiarumo ir solidarumo principai, socialinės valstybės idealas, individo ir bendruomenės pusiausvyra, pilietinės visuomenės kūrimo svarba – tapo ne tik suvienytos Europos deklaruojamomis vertybėmis, bet ir politine tikrove daugelyje senosios Europos šalių.

LITERATŪRA

1. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2004.
2. Berman Harold J. Teisė ir revoliucija: Vakarų teisės tradicijos formavimasis. Vilnius: ALK, 1999.
3. Šimašius R. Teisinis pliuralizmas. Vilnius, 2002.
4. Bažnyčios žinios. Bažnyčios dokumentai. Nr. 2. 2003 sausio 29.

THE DEMOCRATICAL PRINCIPLES IN MIDDLE AGES OF CHRISTIANIAN CHURCH

Aušra Banevičiūtė
Mykolas Romeris University

Keywords: *the law of corporation, sovereignty, dualism, constitutionalism of the Church.*

Summary

In this work there are reviewed the main sources of democracy consolidation and the main democratic principles based on the system of Canon Law statutes and values. Concerning modern democracy, this article emphasizes that the structure of democracy has a majority issues from Christianity. In addition to this, the democracy being as a secular structural variant of a Christianity church is considered to have owned its christian content and codes. Despite the fact that a modern democracy is derived from the christian world and is culturally and historically connected with it, however, a modern model of democracy was finally created when the christian model of democracy was simply refused presenting values and unchristian viewpoint of a role of a person's life. Looking from a valuable standpoint, the Christianity is the only point of balance in democracy, limiting the laws and the person's individuality. It suggests various of methods how to solve moral and democratical conflicts.